

Vedlegg 1:

Samarbeid med skolehelsetjenesten

For å sørge for nødvendige helse- og omsorgstjenester til alle som oppholder seg i kommunen, skal kommunen blant annet tilby helsetjenester i skoler (skolehelsetjeneste), jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 nr. 1 bokstav a. Skolehelsetjenesten er nærmere regulert i Forskrift av 3. april 2003 nr. 450 om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten (forskrift om helsestasjons- og skolehelsetj.).

Forskriftens § 2-3 regulerer tilbudet i tjenesten, og det fremgår av bestemmelsens annet ledd, femte strekpunkt at tilbudet i skolehelsetjenesten blant annet skal omfatte «samarbeid med skole om tiltak som fremmer psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø for elever». Det følger videre av merknadene til forskriften at:

«Skolehelsetjenesten skal i samarbeid med skolens personell, elever og foreldre skape en helsefremmende skole gjennom å fremme godt lærings- og arbeidsmiljø med hensyn til helse, trivsel og sikkerhet. Tiltakene gjelder hele skolemiljøet - fysisk og psykososialt, innendørs og utendørs. Skolehelsetjenesten må være kjent med opplæringsloven kapittel 9a Elevane sitt skolemiljø og med kravene i forskrift 1. desember 1995 nr. 928 om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Skolehelsetjenesten skal i samarbeid med elever, foreldre, skolens personell og øvrige samarbeidspartnere arbeide for å identifisere elever med helsemessige problemer som har sammenheng med skolesituasjonen».

Skolehelsetjenesten har dermed en plikt etter forskriften til å samarbeide med skolen. Skolen har i dag ikke en tilsvarende plikt til å samarbeide med skolehelsetjenesten. Helsedirektoratet mener at dette er uheldig, og mener en tilsvarende plikt for skolen til å samarbeide med skolehelsetjenesten bør inkluderes i det nye kapittel 9 A om elevenes skolemiljø i opplæringsloven. En gjensidig samarbeidsplikt for skolen og skolehelsetjenesten vil etter Helsedirektoratets oppfatning være avgjørende for å kunne ta nytte av den kompetansen og kunnskapen de ulike profesjonene i skolen og skolehelsetjenesten har for å sikre et trygt og godt skolemiljø for elevene.

Et skolemiljø som ikke oppleves som trygt og godt for elevene kan bidra til at elever faller fra i utdanningsløpet og ikke fullfører videregående skole. I 0-24 samarbeidet har ulike direktorater, herunder Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet, fått i oppdrag fra sine respektive departementer å jobbe sammen for å få ned frafallet i videregående skole. Det er Helsedirektoratets oppfatning at en plikt for skolen til å samarbeide med skolehelsetjenesten der det er hensiktsmessig vil føre til en bedre samordnet innsats mot barn og unge generelt, og for barn og unge som er særlig utsatt for å falle fra. En slik samarbeidsplikt for skolen vil være i tråd med den innsatsen som gjøres i forvaltningen gjennom 0-24 samarbeidet.

Utfordringen om manglende samarbeidsplikt er også påpekt i flere sentrale politiske dokumenter:

St.meld. nr. 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen, Tidlig innsats for livslang læring, påpeker på side 80 at det forventes at det er store variasjoner fra skole til skole knyttet til samarbeidet med skolehelsetjenesten, og at departementet derfor vil «vurdere endringer i opplæringsloven med forskrifter for å sikre at samarbeidet mellom helsestasjons- og skolehelsetjenesten får en sterkere forankring også fra skolens side».

Det vises også til NOU 2015:2 Å høre til (Djupedalsutvalget), som påpeker følgende på s. 320:

«Utvalget mener skolehelsetjenesten kan være en viktig samarbeidspartner i arbeidet med å skape et godt psykososialt skolemiljø uten krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering, og i oppfølgingen av elever som har vært involvert i mobbesaker.»

Og videre:

«Utvalget mener skolene bør ha et særskilt ansvar for å involvere skolehelsetjenestene i det forebyggende arbeidet og i skolens tiltaksplaner når alvorlige hendelser som blant annet mobbing skjer.»

Helsedirektoratet ønsker også å påpeke at Elevhälsan (den svenske skolehelsetjenesten) og Skolverket i Sverige har harmonisert regelverk som bidrar til samarbeid, og Socialstyrelsen og Skolverket har sammen utgitt en veileder for Elevhälsans arbeid.

Helsedirektoratet utarbeider for tiden nye Nasjonale faglige retningslinjer for helsestasjon, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom. Retningslinjearbeidet har hatt dialog med Utdanningsdirektoratet, og i retningslinjene for skolehelsetjenesten vil det med utgangspunkt i det forskriftsfestede kravet om at tjenesten skal samarbeide med skolen bli lagt stor vekt på anbefalinger knyttet til dette samarbeidet.

Helsedirektoratet mener at skolehelsetjenesten kan bidra positivt inn i skolens arbeid med det fysiske og psykososiale skolemiljøet. Skolens ansvar knyttet til samarbeid med skolehelsetjenesten bør tydeliggjøres i lovforslaget til nytt kapittel 9 A i opplæringsloven, og Helsedirektoratet foreslår at dette gjøres i de foreslåtte lovbestemmelsene i § 9 A-3 og § 9 A-4.

Skolehelsetjenestens rolle i skolens systematiske arbeid

Høringsnotatet foreslår i ny § 9 A-3 en plikt for skolen til å arbeide *«jamt og systematisk for å fremme helse, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitelet blir oppfylte»*.

Helsedirektoratet må igjen påpeke at skolehelsetjenesten er pålagt plikt til å samarbeide med skolen om tiltak som fremmer godt psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø for elever. Innholdet i denne plikten tilsvarer etter vårt skjønn det materielle innholdet i § 9 A-3, og den nye bestemmelsen må derfor presiseres slik at skolen får en plikt til å benytte skolehelsetjenesten (og andre relevante aktører) i gjennomføringen av det systematiske arbeidet med å fremme elevenes helse, miljø og trygghet.

Det er etter vår mening vesentlig at pliktene i henholdsvis helse- og utdanningssektoren nå relateres til konkret innhold og konkrete pliktsubjekter. Skolehelsetjenesten har mye kunnskap om forebyggende arbeid for å fremme et trygt og godt skolemiljø, samt kunnskap om å identifisere risikofaktorer i elevpopulasjonen, og Helsedirektoratet mener derfor at skolehelsetjenesten vil være en viktig og nødvendig samarbeidspartner for skolen i det systematiske arbeidet.

Skolehelsetjenestens rolle i skolens aktivitetsplikt

I høringsnotatet er det foreslått en aktivitetsplikt for skolen i ny § 9 A-4. Det er foreslått at aktivitetsplikten skal bestå av flere delplikter (plikt til å følge med, undersøke, gripe inn, varsle og sette inn tiltak).

Skolehelsetjenesten vil kunne være en viktig samarbeidspartner i alle delpliktene knyttet til den foreslåtte aktivitetsplikten, men særlig i det forebyggende arbeidet (følge med-plikten) og i iverksettingen av tiltak vil skolehelsetjenesten kunne bidra positivt på en rekke områder.

Skolehelsetjenesten kan blant annet bidra i skolens arbeid knyttet til den foreslåtte aktivitetsplikten ved:

- å ha oversikt over elevpopulasjonen og utfordringer og trender i den,
- å bidra i undervisning om relevante tema knyttet til fysisk og psykisk helse og skolemiljø,
- å tilrettelegge strukturelt for fysisk aktivitet og godt kosthold på skolen,
- å bidra i skolens undervisning om seksualitet og samliv
- å bidra med helseopplysning på skolens foreldremøter
- å bidra i skolens arbeid med universelle tiltak som fremmer et godt psykososialt miljø og god psykisk helse og forebygger mistrivsel, mobbing og psykiske plager blant barn og ungdom.
- å bidra til å legge til rette for fysisk aktivitet og godt kosthold på skolen
- å bidra i skolens arbeid med universelle tiltak for å forebygge bruk av tobakk, alkohol og rusmidler
- å tilby individuelle samtaler eller gruppesamtaler til elever som har behov for det, herunder både elever som blir mobbet eller krenket, og elever som selv mobber eller krenker andre.

I høringsnotatet trekkes det frem at helsesøster kan være relevant å koble på når det skal settes inn tiltak for krenkelser som har skjedd utenfor skolen. Helsedirektoratet synes det er positivt at departementet ønsker å koble på skolehelsetjenesten i disse situasjonene, men vil understreke at skolehelsetjenesten også bør kobles på når krenkelser eller lignende har skjedd på skolen.

For i tilstrekkelig grad å speile pliktene for helse- og utdanningssektoren ber Helsedirektoratet om at det tas inn et ledd i bestemmelsen i § 9 A-4 om at skolen skal samarbeide med skolehelsetjenesten og andre relevante aktører i skolens arbeid knyttet til aktivitetsplikten der det er hensiktsmessig for å sikre god og helhetlig forebygging og oppfølging av skolemiljøet og enkeltelever. Når skolehelsetjenesten plikter å samarbeide med skolen om tiltak som fremmer godt psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø for elever, noe som omfatter det å bistå til å avhjelpe situasjoner der skolens aktivitetsplikt har slått inn, må skolen også ha plikt til å gi rom for slik deltakelse fra skolehelsetjenesten.

Det er viktig for Helsedirektoratet å påpeke at det ofte er skolehelsetjenesten som må bistå med håndtering av personlige problemstillinger som kan oppstå for elever som går på skoler som ikke i tilstrekkelig grad klarer å ivareta elevens psykososiale miljø. Det er helt nødvendig å sikre skolehelsetjenesten en mulighet til å bistå med å løse de problemstillingene som eleven står i.